

गोतमो राहूगणः। अग्निः। त्रिष्टुप्

कथा दाशेमाग्नये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः।

यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा होता यजिष्ठ इत्कृणोति देवान्॥ १.०७७.०१

अग्नये- सर्वभूतहितक्रतवे । कथा- केन प्रकारेण । दाशेम- समर्पयाम । भामिने- तेजोवते । अस्मै- अग्नये । का । देवजुष्टा- देवसेविता । गीः- वाक् । उच्यते । मर्त्येषु- मनुष्येषु । अमृतः- निहितोऽमरणधर्मा । ऋतावा- प्रकृतिनियतिसंपन्नः । होता- देवानामाह्वाता । यजिष्ठः- अतिशयेन पूजकः पूजनीयो वा । इत्- एव । देवान्- द्योतनशक्तीः । कृणोति- अस्मत्पूजासदनं प्रापयति ॥१॥

यो अध्वरेषु शन्तम ऋतावा होता तमू नमोभिरा कृणुध्वम्।

अग्निर्यद्वैर्मर्ताय देवान्स चा बोधाति मनसा यजाति ॥ १.०७७.०२

अध्वरेषु- ध्वररहितेषु भूतहितेषु कर्मसु । शन्तमः- अतिशयेन मङ्गलः । ऋतावा- सत्यसंपन्नः । होता- देवानामाह्वाता । अग्निः । तमू । नमोभिः- वन्दनैः । आकृणुध्वम्- वर्धयत । मर्ताय- मनुष्याय । देवान्- देवताः प्रति । वेः- गच्छति । वी गत्यादिषु । सः- अग्निः । बोधाति- अवगमयति । बुध अवगमने । मनसा- चित्तेन । यजाति- पूजयति सङ्गतान् करोति ॥२॥

स हि क्रतुः स मर्यः स साधुर्मित्रो न भूद्भुतस्य रथीः।

तं मेघेषु प्रथमं देवयन्तीर्विश उप ब्रुवते दुस्ममारीः ॥ १.०७७.०३

सः- अग्निः। क्रतुः- कविक्रतुः। मर्यः- वृत्रमारयिता। साधुः- धार्मिकः। मित्रो न भूत्- सखेव भवति। अद्भुतस्य- आश्चर्यभूतजीवस्य। रथीः- लक्ष्यप्रापकः। दस्ममारीः- दर्शनं प्रति आगच्छन्त्यः। देवयन्त्यः- द्योतनकामाः। विशः- प्रजाः। तम्- अग्निम्। मेघेषु- यज्ञेषु। प्रथमम्- प्रथमतया मुख्यतया। उप ब्रुवते- कथयन्ति ॥३॥

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निर्गिरोऽवसा वेतु धीतिम्।

तना च ये मघवानः शविष्ठा वाजप्रसूता इषयन्त मन्म ॥ १.०७७.०४

सः- असौ। अग्निः। नः- अस्माकम्। नृणाम्- नेतृणाम्। नृतमः- उत्तमः। रिशादाः- हिंसावृत्तीनामभावप्रापकः। अवसा- रक्षया। धीतिम्- मनोधरणाम्। गिरः- मन्त्रान्। वेतु- कामयतु। तना मघवानः- उदारचित्तसंपत्संपन्नाः। शविष्ठाः- बलशालिनः। वाजप्रसूताः- इतोपि सम्पल्लाभाय प्रेरिताः। मन्म- ध्यानं। इषयन्त- अग्निं प्रति एषयन्ति। इषु इच्छायाम् ॥४॥

एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा विप्रेभिरस्तोष्ट जातवेदाः।

स एषु द्युम्नं पीपयत्स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान् ॥ १.०७७.०५

अग्निः। गोतमेभिः- अतिशयेन चिद्रश्मियुक्तैरुपासकैः। विप्रेभिः- मेधाविभिः। अस्तोष्ट- स्तुतः। ऋतावा- सत्यसंपन्नः। जातवेदाः- जातविद्यः। सः। एषु- उपासकेषु। द्युम्नम्- यज्ज्योतिरस्ति तत्। पीपयत्- अपिबत्। अनुभवति अनुभावयति वा। सः। वाजम्- हविषं पीपयत्। जोषम्- उपासककृतं सेवनम्। चिकित्वान्- जानन्। सः। पुष्टिम्- पोषणम्। याति- प्राप्नोति ॥५॥